

Kokemuksia kuvataiteen käytöstä rakennushankkeissa

Laadullinen kyselyselvitys 2015

Laura Uimonen

Prosentti taiteelle -hanke tähtää prosenttiperiaatteen juurruttamiseen osaksi suomalaista rakentamiskulttuuria ja päätöksentekoa. Prosenttiperiaate on taidehankintojen rahoitusmalli, jossa noin prosentti rakentamisen kustannuksista sijoitetaan taiteeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaan hankkeeseen osallistuvat Arkkitehtuurin tiedotuskeskus, Suomen Taiteilijaseura, Taiteen edistämiskeskus, Teollisuustaiteen Liitto Ornamo ja Ympäristötaiteen säätiö.

prosenttiperiaate.fi

Selvitys julkaistaan osana Prosenttiperiaatteen käsikirjaa taiteen tilaajalle ja taiteilijalle. Se ilmestyy 8.12.2015.

Prosentti taiteelle -hanke kysyi rakennusosalta näkemyksiä kuvataiteen käytöstä kyselyssä, jonka toteuttivat Teollisuustaideteen Liitto Ornamo yhteistyössä Rakennusteollisuus ry:n kanssa osana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Prosentti taiteelle -hanketta. Taiteella tarkoitettiin kyselyssä kuvataidetta, esimerkiksi veistoksia, seinämaalauksia, uniikkimuotoiluja rakennusosia ja yhteisön kanssa toteutuneita taidehankkeita. Näkemyksiä kerättiin tilaajilta, rakennuttajilta ja suunnittelijoilta sekä yksityiseltä sektorilta että kuntasektorilta.

Linkki webropol-kyselyyn lähetettiin sähköpostitse tilaajille ja rakennuttajille Rakennusteollisuus ry:n ja suunnittelijoille sekä sisustusarkkitehdeille Suomen Arkkitehtiliiton ja SIO:n jäsenkirjeissä. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata myös Arkkitehtuurin tiedotuskeskuksen verkkosivuilla. Kunnissa kysely suunnattiin tilaajille sekä tekniselle että sivistys- tai kulttuurisektorille kirjaimojen kautta. Kuntien sivistys- ja kulttuurisektori otettiin mukaan kyselyyn tilaajaroolissa, koska koulu-, kirjasto-, ja vapaa-ajanrakennushankkeissa sekä taidehankkeissa sivistys- ja kulttuuritoimijat toimivat usein tilaajina. Lisäksi kysely lähetettiin taidehankkeissa toimineille läänintaiteilijoille, taidemuseoille sekä suurimmille rakennuttajille.

Kyselyyn vastasi 109 eri rakennus- ja kulttuurialan ammattilaista. Kysely kiinnosti eniten jo taidehankkeissa toimineita ja erityisesti kuntien sivistys- ja kulttuurisektorilla toimivia tilaajia. Kyselyyn vastasivat erityisesti ne, joilla oli jo kokemusta taidehankkeista (63 %) sekä toimijat, joilla oli hieman kokemusta ja halua tietää enemmän (15 %). Vastaajista 74 % toimii julkisella sektorilla ja 26 % yksityisellä sektorilla. Kyselyyn vastanneista 60 % oli tilaajia, joista suurin osa toimii julkishallinnon sivistys- tai kulttuuritehtävissä taiteen tilaajana. 25 % vastanneista oli suunnittelijoita ja 15 % rakennuttajia.

Kysely koostui väittämistä (kuten ”taide nostaa asuinalueen ja / tai kiinteistöjen arvoa”), joista kysyttiin mielipidettä (täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä). Muoto valittiin hankkeen TNS Gallupilla teettämän kyselytutkimuksen mukaan (Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja, 2014) ja vertailun vuoksi osa väittämistä oli samoja kuin kansalaisten näkemyksiä kartoittaneessa kyselytutkimuksessa. Väittämillä pyrittiin viemään erilaisille toimijoille tietoa taidehankkeissa esille tulleista näkemyksistä. Kyselyllä selvitettiin, mitä mieltä eri toimijat olivat näistä väitteistä ja kartoitettiin, mitä mahdollisissa jatkohankkeissa olisi syytä selvittää ja mikä osa-alue vaatii lisää tiedotusta tai koulutusta. Erityisesti yksityisen sektorin toimijoiden mukaan (57 %) kysely toi heille uutta tietoa tai ajatuksia ja he kokivat tarvitsevansa taidehankkeista lisää tietoa. Kyselyssä oli mahdollista kertoa omista referenssi-kohteista ja parhaista käytännöistä, joista kertoi 54 vastaajaa.

Tilaajien, rakennuttajien ja suunnittelijoiden näkemyksiä taiteen talousvaikutuksista rakentamisessa

Kuvataidetta on hyvä tarkastella myös talouden kannalta silloin kun taidetta halutaan osaksi arkisia elinympäristöjä asuintaloihin, sairaaloihin, kouluihin, kirjastoihin sekä kaduille, aukioille ja tiemaisemaan. On kuitenkin selvää, ettei taiteen todellista arvoa voida mitata rahassa, koska taiteen tehtävä on herättää

tunteita ja luoda elämyksiä, jotka koetaan henkilökohtaisesti. Etenkin asuntorakentamisen yhteydessä kuvataiteella tavoitellaan muiden arvojen lisäksi usein myös suoraa taloudellista lisäarvoa, vaikka sitä on vaikea ennustaa.

Prosenttiperiaate kertoo jo nimellään taiteen kustannusten määrästä hankkeen kokonaisbudjetissa. Rakennustalouden mittakaavassa taiteeseen sijoitetut summat ovat yleensä suurimmillaankin vain 1–2 % eli saman verran kuin rakennushankkeiden tavallinen kustannusvaihtelu usein on. Kulttuuripolitiikan kannalta on huomattavaa, miten julkiset taideteokset ovat taiteen talouskentässä suuria ja merkittäviä hankkeita. Taiteilijakentälle hankkeet ovat mahdollisuus kehittää ja laajentaa osaamista uusille alueille ja uusien yleisöjen tavoitettavaksi. On todettu, että jopa yksittäinen julkinen taidehanke vaikuttaa taiteilijan urakehitykseen merkittävästi.

Taiteen taloudellinen arvo määräytyy useimmiten pitkän ajan kuluessa. Esimerkiksi jugend-arkkitehtuuri runsaine veistosaiheineen on arkkitehtuurin professorin Janne Pihlajaniemen tuoreen tutkimuksen mukaan arvostetuin tyyliuunta, kun arvokriteerinä ovat asuntojen hinnat. Yli sata vuotta sitten arkkitehtien ja kuvataiteilijoiden tiiviinä yhteistyönä luotu tyyliuunta on edelleen hyvin arvostettua.

Nostaako taide rakennusten arvoa? Houkutteleeko taide alueelle uusia asukkaita, yrityksiä tai vierailijoita?

Kyselyllä saatiin tärkeää tietoa erityisesti niiltä rakennus- ja kulttuurialan toimijoilta, joilla oli jo kokemusta valmistuneista tai jo käynnissä olevista taidetta hyödyntävistä rakennushankkeista. Kyselyssä neljäsosa vastasi, että taideteos on tuonut rakennushankkeelle taloudellista hyötyä. Kysely paljasti, ettei taiteen talousvaikutuksia rakentamisessa tunneta vielä hyvin, sillä yli puolet vastanneista ei osannut sanoa, toiko taideteos rakennushankkeelle taloudellista hyötyä. Tarkkoja summia siitä, nostaako rakennuksiin liitetty taide asuntojen tai tilojen myyntiarvoa, ei vielä ole Suomessa saatavilla.

55 % vastaajista näki, että taide on lisännyt ostohalukkuutta, alueen arvostusta ja mahdollisesti vähentänyt ilkeävaltaa alueella. Taide toi hyötyjä rakennusten markkinointiin, sillä 67 % vastaajista käytti taideteoksia osana rakennustensa markkinointia ja ilmoitti median suhtautuneen taidehankkeisiin positiivisesti. Lähes kaikki vastaajat (96 %) näkivät taiteen yhtenä laatu-keinoista, joiden avulla alue tai rakennus voi erottautua ja olla uniikki.

Yli 80 % vastaajista kertoi asiakaspalautteen taideteoksista olleen positiivista, ja 60 % asiakkaista toivovan lisää taideteoksia. Vastaukset tukevat aikaisempien tutkimusten tuloksia taiteen kyvystä nostaa alueiden arvostusta. Puolet vastaajista kertoo, että heidän hankkeissaan on kuultu asiakkaita tai käyttäjiä taideteosten valinnassa ja sijoittamisessa. Asukkaiden osallistumisella taidehankkeisiin on saavutettu monessa taidehankkeessa hyviä tuloksia. Esimerkiksi Tampereen Vuoreksessa taidehanke ulottuu myös kulttuuri-toiminnan järjestämiseen uudessa kaupunginosassa, jonne on perustettu asukkaista koostuva kulttuuriyöryhmä.

Mitä taideteoksen tilaaminen rakentamisen yhteydessä maksaa?

Kuvataidehankkeen kustannukset muodostuvat mahdollisen taidekilpailun kuluista, taiteen asiantuntijan ja taiteilijan palkkiosta sekä teoskohtaisista kuluista, kuten esimerkiksi perustus-, asennus-, valaistus-, ja kuljetuskuluista.

Taiteen kokonaiskustannukset ovat pienemmät taideteoshankkeen käynnistyessä jo rakennushankkeen aikana verrattuna siihen, jos taideteos hankitaan jo valmiiseen kohteeseen. Kustannussäästöjä voidaan löytää materiaalinvalinnoista, valaistus- ja asennuskustannuksista sekä kuljetuksista. On myös esimerkkejä, joissa taiteilijan idean avulla on voitu luoda kustannustehokkaita ratkaisuja vaihtamalla materiaaleja tai esimerkiksi taiteilijan kattomaalauksella on korvattu kallis alas laskettu kattorakenne. Yksi esimerkki tästä on Tampereen kaupungin ja Rambollin yhteistyö. Toimijat suunnittelevat parhaillaan teosta, jossa taide nivoutuu myös kustannuksissa osaksi tavallisia katurakenteita sen sijaan että teokset rahoitettaisiin erikseen omana hankkeenaan. Kyseisessä hankkeessa taiteilija ja arkkitehti Marja Kovari toimii katusuunnittelutiimin jäsenenä. Kohde on yksi Prosentti taiteelle -hankkeen pilottiprojekteista.

Taidehankkeen koordinointi ja asiantuntijatehtävät ovat osa rakentamisan taloutta. Rakennuttaja tai tilaaja hankkivat koordinoinnin usein konsulttipalveluna, jos yrityksessä tai julkishallinnon tilaajilla ei ole omaa kokemusta taidehankkeen toteuttamisesta. 44 % kyselyyn vastanneista näki, että taidekonsultti toi hankkeelle lisäarvoa varmistamalla laatua, pitämällä huolta budjetista, aikatauluista ja sopimuksista. Taidekonsultit (taideasiantuntijat, taidekoordinaattorit) tuntevat sekä rakentamisen että taidekentän: he voivat etsiä taiteelle mielenkiintoisia sijoituspaikkoja, ehdottaa juuri tiettyyn hankkeeseen sopivia taiteilijoita ja taideteosmahdollisuuksia. Teoskirjo on laajentunut nopeasti, kun kuvataiteen perinteisten veistosten ja maalausten rinnalle on luotu valoa, ääntä ja valokuvaa, joskus liikettäkin hyödyntäviä taideteoksia.

Taidehankkeiden ammattilaiset. Tilaajista urakoitsijoihin, kaavoituksesta isännöintiin ja alueiden kunnossapitoon

Taidehankkeita toteuttaa yhä suurempi joukko ammattilaisia. He voivat olla taideasiantuntijoita kansainvälisissä rakennusalan yrityksissä, yliopistossa tai muutaman hengen konsulttitoimistossa. He voivat olla virkamiehiä kunnissa ja taidemuseoissa. Yhteistyötä tehdään asiantuntijaryhmissä ja projekteissa. Taidehankkeita toteutetaan sairaanhoitopiireissä ja kokonaisten aluehankkeiden tai kaupunginosien kehittämisessä. Monissa hankkeissa yhteisöt ja asukkaat ovat päässeet mukaan.

Kyselyn mukaan 21 % taiteilijavalinnoista tehdään työryhmissä, 15 % taidemuseoissa ja 20 % valinnoista tekee arkkitehti tai sisustusarkkitehti. Kuntien sivistys tai kulttuuritoimissa valintojaan tehdään 10 % ja teknisessä toimessa 8 %. Valintapäätöksiä tekevät kyselyn mukaan myös kulttuuri-rahastot, projektipäälliköt, läänintaiteilijat, rahoittajan edustajat, kunnanhallitukset, rakennustoimikunnat, rakennusliikkeiden omistajat ja edustajat, kulttuuritoimet, kulttuuripäälliköt ja kulttuurituottajat. Osa valinnoista on ratkaistu taidekilpailuilla.

Esimerkki taideyhteistyön laajuudesta on Tampereen uuden rantatunnelin ilmanvaihtopiiput, jotka ovat samalla Jan-Erik Anderssonin kilpailuvoittoon perustuva taideteos *Tuli ja Sade*. Koko tunnelihankkeen tilaaja- ja rakennuttajatahona on toiminut viiden toimijan allianssi, ja työmaalla kerrotaan toimivan keskimäärin 300 työntekijää.

Kyselyssä ei ollut mukana valtion omistamia tilaajayhtiöitä. Kommenteissa tuli kuitenkin esiin, että valtion esimerkkiä ja kykyä sitoutua prosenttiperiaatteeseen omista hankinnoissaan julkisessa rakentamisessa pidetään olennaisena.

Taiteen käyttö rakentamisessa on tullut mukaan kaupunkikehittämiseen Suomessa jo kymmeniä vuosia sitten, tunnetuimpana esimerkkinä Arabianrannan asuinalueen kehittäminen Helsingissä. 2000-luvun kulttuuri-pääkaupunkihankkeet olivat kimmokkeena aluekehittämiseen ja kuntien taide-imagon valintaan, kuten Mäntässä. Kaavoittajat ovat olleet mukana esimerkiksi Tampereen Vuoreksen monialaisessa tiimissä ja Jyväskylän Kankaan alueen kehittämisessä. Jyväskylän kaupunki on allekirjoittanut kaupallisten rakennuttajien (Skanska talonrakennus, YIT rakennus Oy, Jyvä-Parkki Oy) vuonna 2014 toteutussopimuksen, joka määrittelee Kankaan prosentti-kulttuuriperiaatteen. Periaatteen mukaan 1 % tonttien myyntihinnasta, maankäyttömaksuista ja kiinteistöjen rakennuskustannuksista käytetään taiteeseen ja kulttuuritapahtumiin Kankaan alueella.

Kaavoitus on kuitenkin tarkkaan säädelyä ja uuden osa-alueen mukaan tuominen herättää kysymyksiä. Kyselyyn jätetty kommentti kaavoittajalta: *"Toivoisin selkeää ohjeistoa kaavoitusosaston ja teknisen osaston henkilöstölle mm. prosenttiperiaatteesta ja eri keinoista, joilla sitä voi toteuttaa, rahoitusmahdollisuuksista, sopimusasioista, jne."*

Tilaaajat ja rakennuttajat

Tilaaajat eivät laajuudessaan ole taidekentälle vielä kovin tuttuja, eikä olekaan aina kovin selvää kenelle taidehanketta tulisi rakentamishankkeissa tarjota. Taidehankkeiden käytäntöjen kehittämiseen tarvitaan mukaan taiteesta kiinnostuneita rakennusalan ammattilaisia ja kehittäjiä. Tilaajia sijoittuu valtion-, alue- ja paikallishallintoon sekä yrityksiin riippuen siitä mitä ollaan rakentamassa. Yksityisen ja julkisen sektori raja ei enää ole niin merkittävä, kun julkishallinnon liikelaitokset huolehtivat maamme rakennuskannasta ja infra- yhdessä yritysten kanssa. Lisäksi rakennushankkeet sisältävät tietoliikenneverkkoja, rakennusmaan puhdistamista, erityisalueiden ja käyttäjäryhmien huomioimista. Ne jakautuvat moniksi osa-alueikseen, jotka lähes poikkeuksetta vaikuttavat toisiinsa.

Taidehankkeen lisääminen mukaan suurhankkeisiin vaatii paljon tahtoa ja näkemystä hankkeiden käynnistäjiltä, mutta kokeneille tilaajille taidehanke on jo tuttu osa-alueensa vakiintuneine käytäntöineen. Kyselyssä yli puolet yritys-sektorin vastaajista kertoi, että taide on osa yrityksen strategiaa, yhteiskunta-vastuuohjelmaa tai laatujärjestelmää. Jopa 70 % kyselyn yrityksissä toimii vastuuhenkilö, jolla on taide- tai muotoiluosaamista.

Kyselyssä korostui kuitenkin, että juuri tilaajat tarvitsevat lisää tietoa ja taitoa taidehankkeiden käynnistämiseen. 84 % oli mieltä, että tilaaja tarvitsee taidekonsultin tai läänintaiteilijan apua taidehankkeen toteuttamiseen. 67 % prosenttien mukaan tilaajilla ei ole myöskään kokemusta prosenttiperiaatteen viemisestä rakennushankkeen tilaohjelmaan.

Taiteilijat, taidekonsultit ja työryhmät

Taiteilijoiden taidot nähtiin kyselyssä valtaosin positiivisina. Taiteilijoiden osaamista pidettiin ammattimaisena ja taidetta korkealuokkaisena. Taidehankkeen prosessin nähtiin sujuneen budjetissa ja aikataulussa, ja sopimusten teon nähtiin olleen lähes kitkatonta. Taiteilijan ja suunnittelijan yhteistyötä hankkeissa pidettiin pääosin hedelmällisenä. Näistä väitteistä oli samaa mieltä 60–85 %

vastaajista, alle 10 % oli väitteistä jokseenkin erimieltä ja loput eivät osanneet sanoa mielipidettään taiteilijoiden taidoista. Kritiikkiä sai taiteilijoiden materiaaliosaaminen etenkin ulkotilojen vaatimusten täyttämässä. Ratkaisuna uniikkiteoksissa voi toimia teoksen määräaikaisuus, etenkin silloin kun materiaalin kestoa ei voida testata tarkkaan ennalta. Samoin valoteosten tekniikan päivittämistarve on syytä huomioida ennalta kustannuksissa.

Taidekoordinaattorilla on asiantuntemusta sekä rakentamisesta että kuvataiteesta. Hänellä on usein laaja kokemus tai esimerkiksi sekä arkkitehdin että taiteilijan koulutus kuten Arabianranta luotsanneella Tuula Isohannilla ja Rykmentinpuistoa ohjaavalla Kaisa Berryllä. Koordinaattori ei kuitenkaan toimi hankkeessa yleensä itse teoksia luovana taiteilijana, vaan taiteellinen osaaminen kohdistuu taiteilijavalintoihin ja arkkitehdin osaaminen teospaikkojen ja teoslajien valintaan. Konsultti tai koordinaattori voi luoda alueelle taideohjelman tai konseptin, jonka mukaan etenkin laajoja monivuotisia taidehankkeita voidaan toteuttaa suunnitelmallisesti aluerakentamisen edetessä. 59 % vastaajista näki, että taidekonsultin tai asiantuntijan käyttö on parantanut taidehankkeen toteuttamista. Koordinoinnista on etua erityisesti aluehankkeissa, joiden elinkaari suunnittelusta toteutukseen voi kestää vuosia.

Taiteilijan rooli voi olla rakentamisessa yhä lähempänä suunnittelijoita ja muotoilijoita, kun taiteilija työskentelee visuaalisten ja tilallisten ideoiden luojana, visuaalisten tarinoiden kertojana tai paikan hengen tutkijana. Taiteilijan teosideoita toteuttavat yhä useammin alihankkijat eli tekniset tuottajat, art fabrication -yritykset.

Suuremmissa kaupungeissa taidehankkeita varten on perustettu työryhmiä, joissa eri alojen osaaminen yhdistyy kunnan sisällä ja ryhmään voidaan hakea lisätaitoja konsultilta ja hankkeen suunnittelijoilta. Kommentti kyselystä kuvaa hyvin vakiintuneita käytäntöjä: *"Julkisiin kuvataideprojekteihin liittyvät toimintakäytännöt ovat muovautuneet vuosien saatossa tietyn tyyppiseksi. Vaikka prosessin kehitys- ja päivittämistä tehdään jatkuvasti, ydin on säilynyt hyvin pitkälle samana, kuten kokous- ja toimintakäytännöt. Kuvataidetyöryhmien tehtävänä on toimia eräänlaisena suoja- ja turvaverkkona kunkin kohteen kuvataiteilijalle/ suunnittelijalle. Korostamme toiminnassamme yhteistyön merkitystä ja vaikutusta, ja kunnioitamme eri toimijoita myös organisaatiomme sisäisesti."*

Suunnittelijat

Kysymyksiin suunnittelun ja suunnittelijan roolista vastasivat niin tilaajat, rakennuttajat kuin itse suunnittelijatkin. Suunnittelijalla tarkoitettiin kyselyssä erityisesti arkkitehteja, sisustusarkkitehteja ja muotoilijoita, jotka toimivat rakennushankkeissa. Arkkitehdin rooli voi ulottua aina kaavoituksesta projekti-johtamiseen, tilaajatehtävistä pääsuunnitteluun tai detaljisuunnitteluun. Kyselyn lähtökohtana oli, että suunnittelija vastaa rakennushankkeen esteettisistä tavoitteista ja valinnoista. Tässä mielessä taidehanke vaatii rakennustaiteen ja kuvataiteen yhteensovittamista, jossa voidaan käyttää monia erilaisia tapoja.

Kyselyn mukaan yli 90 % vastaajista pitikin suunnittelijaa taiteilijan työparina ja 79 % oikeana henkilönä perehdyttämään taiteilijaa koko hankkeeseen sekä rakennuspaikan lähtökohtiin. 67 % näkikin että suunnittelijan ja taiteilijan yhteistyö on synnyttänyt uusia luovia ratkaisuja. 85 % vastaajista oli lisäksi samaa tai täysin samaa mieltä, että taidehanke voi lisätä arkkitehtuurin laadun merkitystä.

Lopputoteutuksen koordinointi, valvonta ja laadun varmistus ovat usein taidehankkeenkin haastavin vaihe, etenkin jos tiedon kulku katkeaa rakennushankkeen loppupäässä. Kyselyn vastauksista käy ilmi, että yhteistyö suunnittelijoiden ja taiteilijoiden välillä sujuu, mutta ongelmat alkavat urakointivaiheessa, kun taiteilijan teos asennetaan osaksi rakenteita tai taiteilija itse työskentelee työmaalla esimerkiksi maalaten pintaa. Niin talonrakennus- kuin julkisten alueiden tai tietyömaiden toteuttajina toimii useita urakoitsijoita ja alihankkijoita. Taideteos tarvitsee yleensä perustuksen, valoa, mahdollisesti muuta tekniikkaa, joihin tarvitaan urakoitsijan osaamista ja yhteistyötä. Kommentti kyselystä: *"Suunnitteluvaiheessa yhteistyö sujuu paremmin kuin toteutuksessa. Arkkitehtien lisäksi prosenttitaide-asiaan tulisi jatkossa vihkää entistä enemmän myös projektien toteuttajat, rakennusmestarit ja isännöitsijät."*

Kyselyn perusteella taidehankkeiden ongelmakohdat sijaitsivat sekä hankkeiden käynnistymisessä että loppuvaiheessa ja ylläpidossa. Taitoja, keinoja ja tukea tarvitaan edelleen taidehankkeiden käynnistämiseen. Lisäksi taideyhteistyön periaatteet tulisi ulottaa urakoitsijan ja alihankkijoiden tietoon. Tietoa taiteesta tarvitaan arjessa, kun teos jatkaa elämäänsä taloyhtiöiden ja julkistilojen isännöinti- ja huoltoyhtiöiden hoivassa. Uusia toimijoita taidehankkeissa ovat myös isännöitsijäyhtiöt, jotka usein huolehtivat teosten säilymistä ja kunnosta. Koulutusta tarvitsevat täten jatkossa niin urakoitsijat, alihankkijat, rakennusmestarit kuin huolto- ja isännöinti-yhtiöt.

Hankkeen tavoitteiden toteutuminen kyselyn perusteella ja jatkotavoitteiden suuntaaminen

Toteutuneita tavoitteita

- Tieto prosenttiperiaatteesta on tavoittanut hyvin yritykset ja kuntatoimijat
- Rakennustietokortti Taide rakentamisessa on jo melko tuttu
- Läänintaiteilijoiden tuki on ollut hankkeille tärkeää
- Taiteen edistämiskeskuksen ja Prosentti taiteelle -hankkeen tuilla myös täysin uudet toimijat ovat toteuttaneet taidehankkeita
- Koulutuksilla ja kiertueilla taidehankkeiden toimijat ovat voineet parantaa verkostoitumistaan ja verrata kokemuksiaan
- Koulutus on lisännyt taiteilijoiden ammattitaitoa rakentamiseen liittyvissä taidehankkeissa
- Sopimusneuvonta ja sopimusmallit on koettu hyödyllisiksi

Jatkotavoitteet

- Koulutetaan rakennusalan tilaajia, urakoitsijoita ja isännöitsijöitä
- Vertaiskoulutus: Pilottikohteiden toimijat ja yritykset kouluttamaan, benchmarking
- Taidehankkeita urakoitseville art fabrication -koulutus
- Onnistuneiden hankkeiden osaaminen on yrityksille myös vientipääomaa
- Taidehankkeiden sopimus- ja talousosaamisen kehittäminen edelleen
- Taiteilijoiden, arkkitehtien ja muotoilijoiden osaamisen yhdistäminen ja yhteisen verkoston kehittäminen

Haasteena tutun prosenttiperiaatteen noudattaminen vaikeissa taloussuhdanteissa

Suurissa kunnissa ja rakennusliikkeissä taidekäytännöt ovat jo vakiintuneet ja asiantuntemusta löytyy omista organisaatioista. Taidehankkeisiin suhtauduttiin yleisesti positiivisesti: yrityksissä 89 % ja kunnissa 79 % vastaajista näki, että taidehankkeet ovat olleet positiivinen kokemus.

Hankkeen tavoite juurruttaa prosenttiperiaate osaksi suomalaista rakentamiskulttuuria näyttää taloussuhdanteista huolimatta edistyvän hyvin erityisesti yrityksissä. Kyselyn perusteella sekä yritys- että kuntasektori tuntee hyvin taidehankkeita ja myös kokemusta hankkeiden toteuttamisesta löytyy eri puolilta Suomea. Kuntasektori tarvitsee kuitenkin lisää tietoa referenssi-kohteista ja taidealan muista toimijoista, koska vain puolet kyselyyn vastanneista tunsivat oman alueensa toimijoita ja referenssi-kohteita. Kunnalliset ja maakunnalliset päätökset prosenttiperiaatteesta sen sijaan vaativat edelleen lisää tukea, sillä prosenttiperiaatteesta luovutaan edelleen helposti. Kuntien ja alueiden taideohjelmat eivät ole yleistyneet, vain 30 % kyselyyn vastanneiden alueista ja kunnista on tehnyt suunnitelman taiteen käytöstä, siitäkin huolimatta että vastanneilla yli 60 % oli kokemusta taidehankkeista. Talousresursien puute ja kuntien vähäinen halu sitoutua pitkän tähtäimen hankkeisiin ovat edelleen esteinä prosenttiperiaatteen vakiinnuttamiselle.

Yrityksillä ja kunnilla on ollut mahdollisuus hakea taidehankkeisiinsa Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) taloudellista tukea, ja osana Prosentti taiteelle -hanketta on toteutettu erityisiä pilottihankkeita eri puolilla Suomea. Kyselyyn vastanneista 20 % oli saanut Taiken tukea hankkeisiinsa. Pienissä kunnissa Taiken ja Prosentti taiteelle - hankkeen sekä taloudellista että tiedollista tukea pidettiin merkittävänä sille, että taidehankkeita on saatu käynnistettyä ja toteutettua. Osa vastanneista piti tukea koko hankkeen toteutumisen ehtona.

Rakennusalan koulutusta tarvitaan erityisesti kuntien kaavoittajille ja päättäjäille

- 85 % yksityisen sektorin ja 84 % julkissektorin toimijoista näkee, että rakennusala tarvitsee lisäkoulutusta taidehankkeita varten
- 53 % yksityisen ja 43 % julkisen sektorin vastaajista kaipaa lisää tietoa taidehankkeista
- 56 % yksityisen ja 40 % julkisen sektorin vastaajista on kiinnostunut jakamaan omaa osaamistaan toisten kanssa koulutuksissa ja benchmarking-käytännöin

2000-luvun toimet julkisen taiteen edistämiseksi ovat suuntautuneet suurelta osin hankkeissa mukana olevien ammattilaisten kouluttamiseen. Kyselyn mukaan tilaajalle suunnattua koulutusta toivotaan lisää. Osin kyse on myös tiedonkulusta, sillä tilaajille suunnattua tietoa on tuotettu runsaasti. Koulutusta tulisi suunnata erityisesti kuntiin, koska ne tuntevat kyselyn perusteella taidehankkeiden käytännöt, referenssi-kohteet ja taidekonsultit sekä Taide rakentamisessa -rakennustietokortin (2014) yritysten ammattilaisia huonommin.

Jatkossa tietoa taiteen käytöstä rakentamisessa tarvitsevat ennen kaikkea päättäjät. Myös kuntien teknisen virastojen hallintovirkamiehet ja kaavoittajat toivoivat lisää ohjeita muun muassa taidehankkeiden sopimuksista ja rahoitusmahdollisuuksista. Jatkotavoitteita ovat tiedon ja koulutuksen suuntaaminen myös rakennusvalvontaan, rakennusmestareille, urakoitsijoille ja taideteosten ylläpidon kannalta kiinteistöalalle, isännöitsijöille sekä huoltoyhtiöille.

Tutkittava taiteen talousvaikutuksia

Jatkohaasteena on selvittää, miten taide todella vaikuttaa rakentamistalouteen, mitä vaikutuksia on taidekilpailulla ja ovatko asiakkaat tyytyväisiä alueensa tai kiinteistöjensä taiteeseen. Tutkimusyhteistyö rakennusalan yritysten kanssa on ensiarvoista, jotta tutkimukset palvelevat suoraan alan toimijoita.

- 54 % ei osaa sanoa toiko taideteos hankkeelle taloudellista hyötyä
- 38 % ei osaa sanoa oli taidehankkeesta välillisiä hyötyjä: tunnettuus, ostohalukkuus, brändi, alueen arvo, ilkvallan väheneminen
- 42 % ei osaa sanoa toiko taidekoordinaattori hankkeeseen lisäarvoa (tehokkuus, laatu, aikataulut, sopimukset)
- 54 % ei osannut sanoa toiko taiteen toteutus kilpailuna lisäarvoa

Hankekumppaneiksi tarvitaan yliopistoja ja yrityksiä, joilla on kokemusta luovien alojen talousvaikutusten mittaamisesta. Esimerkiksi yhteistyö Aaltoyliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun kanssa mahdollistaisi myös tieteiden ja taiteiden välisen tarkastelun. Talousvaikutusten rinnalla olisi syytä tutkia lisää myös taiteen vastaanottoa ja käyttäjien arvostuksia, jotta voidaan välttää kansainvälisestäkin tutkimuksesta esille tuodut riskit taiteen sisältöjen ohentumisesta mikäli arvoperustana pidetään yksin taloudellisia mittareita. Koska kiinteistöala tutkii asiakastyytyväisyyttä systemaattisesti, olisi tyytyväisyys taiteeseen mahdollista selvittää yhdessä alan toimijoiden kanssa.

Lähteet

CEBR. *The contribution of the arts and culture to the national economy. An analysis of the macroeconomic contribution of the arts and culture and of some of their indirect contributions through spillover effects felt in the wider economy.* Report for Arts Council England and the National Museums Directors' Council May 2013 <http://www.cebr.com/reports/arts-and-cultures-economic-contribution/> 15.10.2015

IXIA. Public art think thank. <http://ixia-info.com/> 15.10.2015

Jyväskylän kangas, %-periaate <http://www.slideshare.net/Kaupungin-Kangas/kankaan-prosenttikulttuuri-080115> 26.10.2015

Kolu, Marja 2014. *Julkisten taidehankintojen menetelmät 2000-luvun Suomessa.* Taidekasvatus. Jyväskylän yliopisto.

Konstnärscentrum konst- och uppdragsförmedling. <http://www.konstnarscentrum.org/index.php/kc-riks> 15.10.2015

Kontkanen, Minna 2015. *Kutsu vaikka opasteeksi.* Ornamon lehti 2/2015.

KORO Konst i offentlige rom. <http://koro.no/prosjekter/?status=iarbeid> 15.10.2015

Korpihalli, Tomi 2015. Villi ja Vapaa. Kaarina Kaikkosen teos Askel Askeleelta päiväkotii Simpukan julkisivussa <http://www.iisalmensanomat.fi/news/villi-ja-vapaa/> 21.8.2015

Kovari, Maija 2014. *Infra-taide-infra-sanakirja – eli kuinka julkisen tilan suunnittelutiimi ja taiteilija voivat hyötyä yhteistyöstä* <http://dSPACE.cc.tut.fi/dpub/handle/123456789/22685> 5.11.2015

Lähteenmäki, Markus 2011. *Taide HUS:n sairaaloissa.* <http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteke/toimielimet/PublishingImages/Taide%20sairaloissa%20-%20HUS.pdf>

Pihlajaniemi, Janne 2014. *Arkkitehtoninen laatu ja asuntojen hinnat. Empiirinen tutkimus Helsingin kantakaupungin alueelta.* Oulun yliopiston tutkijakoulu. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin tiedekunta.

Prosenttiperiaate Oulussa. http://prosenttitaide.ouka.fi/tietoa/prosenttitaide_oulussa.php

Public art fabrication. <http://www.azahner.com/public-art-fabrication.cfm> 20.10.2015

Rakennustietokortti RT 01-11147 *Taide rakennushankkeessa 2014.* Rakennustieto Oy.

Salon prosenttitaide. <http://www.salonprosenttitaide.fi/> 20.10.2015

Schadewitz, Arja 2015. *Uudet maamerkit Tampereelle.* *Teräsrakenne* 3/2015, 50–51.

Statenskonstråd. *Stadsutveckling.* <http://www.statenskonstrad.se/konst?konst-kategori=stadsutveckling> 20.10.2015

Suonto, Yrjö 2015. *Taide rakentamisessa.* http://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Yrj%C3%B6_Suonto_Taide_rakentamisessa.pdf

Uimonen, Laura 2014. *Katse. Teoksessa Paikka vai tila.* Toim. Hakuri. Aalto-yliopiston julkaisusarja. *Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri* 5/2014, 30–44.

Uimonen, Laura 2013. *Taidetta arkeen; Ehdotus valtion keinoiksi edistää prosenttiperiaatetta osana julkista rakentamista.* Ympäristötaiteen säätiön ja Arkkitehtuurikeskus ry:n selvitystyöryhmä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013: 5.

Uimonen, Laura 2012. *Taideohjelmalla kerrotaan alueen arvoista ja Taide takaisin rakentamiseen* teoksessa *Taide rakennushankkeessa, opas tilaajalle.* Toim. Järvipetäjä & Nikkilä, 21–22, 135–139. Suomen Rakennusmedia Oy.

Uimonen, Laura 2010. *Taidetta suunnitteluun. Taidehankkeet ja taidetoiveet suomalaisessa kaupunki-suunnittelussa.* Aalto yliopisto. Väitöskirja. <https://shop.aalto.fi/media/attachments/c6223/Uimonen.pdf>

Vuoreksen taideteokset. <https://vuores.fi/vuores/taide>

Asukasilta poiki runsaasti kulttuuri-ideoita [https://vuores.fi/ajankohtaista/uutiset/180-asukasilta-poiki-ruunsaasti-kulttuuri-ideoita](https://vuores.fi/ajankohtaista/ uutiset/180-asukasilta-poiki-ruunsaasti-kulttuuri-ideoita) 12.2.2014

Liite

Mahdollisuuksia ja yhteistyökumppaneita

Rakennusalan peruskoulutus, rakennusalan oppilaitokset

Kiinteistöalankoulutuskeskus KiinKo

Isännöintiiliitto

Pilottihankkeiden toimijat jakamaan hyviä käytäntöjä edelleen

Kyselyssä esille tuotuja referenssi kohteita

Porvoon länsirannan taideohjelma. Konsulttina Freizimmer.

Kankaanpään taidekehä ja keskustan koulun prosenttitaidehanke.

Kankaan aluekehityshanke, Jyväskylä.

Kokkolan Isokylän monitoimitalo, Lucina Hagmanin koulu, Ulkometsän päiväkotii. <http://www.kokkola.fi/>

palvelut/opetus_ja_kasvatus/perus-opetus/luokat_T_9_fi/isokylan_koulu/isokylan_monitoimitalo/fi_FL/monitoimitalon_suunnittelu/

Vuores. <https://vuores.fi/vuores/taide>

Hämeenkyrö, Eco art hanke
Hämeenkyrön monitoimikeskus, Leader hanke. Osmo Rauhala suunnittelee teoksen monitoimikeskukseen <https://www.mediaaperheoiva.fi/node/732>

Päiväkotii Simpukka, Iisalmi, taiteilija Kaarina Kaikkonen.

Haapajärven yläaste, Haapajärvi.

Seinäjoen Y-talo, sairaalan laajennus-osa ja Pruukinrannan asuntomessualue 2016, Pruukinrannan taiteilijapankki. <https://www.seinajoki.fi/kulttuuri-jalilikunta/kulttuuripalvelut/seinajoen-taidehalli/taidepankki.html>

Otokummun Kummun peruskoulu. <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kulttuuri/item/81929->

kummun-koulun-taidehankintoihin-50-000-euroa

Riihimäen taidehankkeet. <http://www.riihimaki.fi/taidetta-uteen-harjoitusjaahalliin/>

Oulu % taideteokset. http://prosenttitaide.ouka.fi/tietoa/prosenttitaide_oulussa.php

Vantaa Kivistö, Puuhakivi asunto-osakeyhtiö, Pertti Metsälampi Spiraali-teos YIT <http://www.mynewsdesk.com/fi/yit/news/spiraali-valaisee-ja-johdattaa-luontoon-vantaan-kivistoese-108230>

Lahti, Merrasjärven alueen taidekonseptikilpailu, YIT

<http://www.mynewsdesk.com/fi/yit/pressreleases/taidekonseptikilpailu-lahden-merrasjarven-tahtikylaese-tae-1135950>

Frei Zimmer <http://freizimmer.fi/voitto-lahden-merrasjarven-taidekonseptikilpailussa/>